

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7981931>

Accepted: 28.05.2023

21. Yüzyıl Türkiye’inde Ortaöğretim Kurumlarındaki Mesleki ve Teknik Eğitimin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri

Current Situation, Problem and Solution Suggestions of Vocational and Technical Education in Secondary Education Institutions in 21st Century Turkey

İbrahim ATEŞ

Balıkesir, MEB

ibrahimates245@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4127-633X>**Ahmet ARSLAN**

Balıkesir, MEB

ahmetarslan82@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9345-8197>

243

Özet

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim düzeyinde verilen mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumunu ortaya koyarak, yaşanan sorunları tespit etmek ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir. Araştırmanın evrenini Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademik veri tabanlarında yer alan lisansüstü tezler ile bilimsel makaleler oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan sistematik literatür analizi deseni kullanılmış ve elde edilen veriler hem içerik hem de betimsel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan “Analiz Formu” kullanılmıştır. Analiz kapsamına alınan lisansüstü tez çalışmaları Ulusal Tez Merkezi veri tabanından, bilimsel makaleler ise Google Akademik veri tabanından elde edilmiştir. Araştırma kapsamına alınma kriterleri doğrultusunda toplamda 13 lisansüstü tez çalışmasına ve 17 bilimsel makaleye ulaşılmıştır. Toplamda ulaşılan 30 çalışmanın tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada lisansüstü tez çalışmaları ve bilimsel makalelerin adları (başlıkları) doğrudan kullanılmayarak tez çalışmaları, T₁, T₂, T₃... şeklinde, bilimsel makaleler ise, M₁, M₂, M₃... şeklinde kodlanarak ifade edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim kurumlarında, öğrenci başarılarının düşük olduğu, okullarda disiplin probleminin yaygın olduğu, atölye ve laboratuvar eksikliği yaşandığı, öğretim materyallerinin yetersiz olduğu, öğrencilerin üst eğitim kurumlarına

yönelik hedeflerinin olmadığı, rehberlik faaliyetlerinin istenilen düzeyde olmadığı, meslek liselerine yönelik olumsuz algıların olduğu, işletmelerde mesleki eğitime yönelik çeşitli sorunların yaşandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Eğitim, Mesleki Eğitim Sorunları, Staj Eğitimi.

Abstract

The aim of this research is to identify the problems experienced and to offer solutions to these problems by revealing the current situation of vocational and technical education given at secondary education level. The universe of the research consists of postgraduate theses and scientific articles in the National Thesis Center and Google Academic databases. The systematic literature analysis design, which is one of the qualitative research methods, was used in the research and the obtained data was analyzed using both content and descriptive analysis techniques. The "Analysis Form" developed by the researcher was used to collect the data. Postgraduate thesis studies included in the analysis were obtained from the National Thesis Center database, and scientific articles were obtained from the Google Academic database. In line with the criteria within the scope of the research, a total of 13 postgraduate thesis studies and 17 scientific articles were reached. All of the 30 studies reached in total were included in the research. In the research, the names (titles) of the postgraduate thesis studies and scientific articles were not used directly, the thesis studies were expressed as T₁, T₂, T₃..., and the scientific articles were coded as M₁, M₂, M₃.... As a result of the research, in secondary education vocational and technical education institutions, it has been determined that student success is low, disciplinary problems are common in schools, there is a lack of workshops and laboratories, teaching materials are insufficient, students do not have goals for higher education institutions, guidance activities are not at the desired level, and there are negative perceptions and various problems related to vocational training in enterprises.

Keywords: Vocational Education, Vocational Education Problems, Internship Education

GİRİŞ

Mesleki eğitime ilk olarak tarihsel açıdan bakıldığında Selçuklu döneminde (9. yüzyıl) ahilik teşkilatının adı altında mesleki eğitim faaliyetlerinin yer aldığı görülmektedir (Poyraz, 1993). Ahi Evran tarafından kurulan ahilik teşkilatı, genç bireyleri hem sanatkâr hem de meslek sahibi yapabilmek amacıyla faaliyetlerine ayakkabıcı ve saraç esnaflarından başladığı söylenebilir (TİSK, 1997). 17. yüzyıla kadar faaliyetlerini devam ettiren ahilik teşkilatı, Osmanlı Devletinin, topraklarının genişlemesi ve müslüman olmayan halkın artış göstermesinden dolayı daha geniş bir kitleye hitap edebilmesi amacıyla yeni bir yapı oluşturularak "Gedik" adını almıştır (Yörük vd., 2002). Cumhuriyetin ilk yıllarına bakıldığında ise, yeni kurulmuş olan bir devletin yeni bir sistem

ihtiyacı yöneticilerin önceliğini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Süreç boyunca eğitim ve öğretim alanında devrimsel değişiklikler gerçekleştirilerek, okuma yazma ve merkezi eğitim seferberliği birinci önceliğe alınmıştır. Bu sebeple mesleki ve teknik eğitime tam anlamıyla ağırlık verilemediği ifade edilebilir. Ancak mesleki ve teknik alanda yapılan çalışmaların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Cicioğlu, 1985).

Günümüzde ülkelerin sahip oldukları kaynakları kullanabilme güçleri önemli bir etkiye sahiptir. Ülkemizin de, iktisadi ve sosyal yönden dünya ülkeleri arasında önemli bir konumda yer alabilmesi için sahip olduğu kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanması gerekmektedir. Bununla birlikte iş dünyasının da teknoloji ve iktisat alanlarında meydana gelen gelişmelere uyum sağlaması gerekmektedir. Şirketlerin bu gelişmelere uyum sağlayabilmesi için, esnek ve geleceği öngörebilen bir yapıya ve kalifiye elemanlara olan ihtiyacı yadsınamaz bir gerçektir (Pehlivan, 2008). Tüm bu özelliklerin kazanılmasının yolu ise mesleki eğitimden geçmektedir (İnciroğlu, 2019). Mesleki eğitim, belirli bir toplum içinde yaşayan tüm bireyler için gerekli olan ve ihtiyaçların temin edilmesinde belirli bir meslek alanını kapsayan bilgileri ve becerileri kazandırarak bu alanda eğitim gören bireylerin yeteneklerini farklı yönden geliştiren bir eğitim-öğretim süreci olarak tanımlanabilir (Alkan ve Doğan, 1994).

Her alanda olduğu gibi mesleki eğitim alanında da bireylere kazandırılması gereken amaçlar bulunmaktadır. Bu amaçları ise şu şekilde özetlemek mümkündür (MEB, 2003):

- Eğitim-öğretim faaliyeti içinde yer alan öğrencilere orta öğretim seviyesinde genel kültürün kazandırılması, sorunlara ilişkin çözüm yolları kullanılarak ülkenin gelişmesine katkı sağlanmasına yönelik düşünce yapısının kazandırılması,
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve becerileri doğrultusunda üst eğitim kurumlarına, alanlarıyla ilgili meslek hayatına hazırlamak,
- Alanında yetkin ara eleman yetiştirmek ve
- İş dünyasının da isteklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak okul çevre işbirliği içinde mesleki eğitim faaliyetini gerçekleştirmektir.

Genel olarak bakıldığında ülkelerin gelişimine etki eden ön önemli iki temel faktörün doğal kaynaklar ve iş gücü olduğunu söylemek mümkündür. İfade edilen bu temel faktörlerden istenilen düzeyde fayda sağlayarak üst düzey üretimi gerçekleştirmek ülkelerin gelişmesinde temel oluşturmaktadır. Tüm bunları gerçekleştirebilmenin yolu ise sadece eğitim yolu ile mümkündür (Kocabaş, 2008).

Genel olarak mesleki eğitim bireylerin bir meslek kazanmaları ve bu meslekten gelir elde

etmelerinin sağlanması amacıyla gerçekleştirilen eğitim olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan hareketle mesleki eğitimde üç taraf yer almaktadır. Bu taraflardan ilki birey, ikincisi meslek son olarak üçüncüsü ise eğitimidir. Günümüzde mal ve hizmetlerin üretilerek nihai tüketiciye ulaştırılması sürecinde her aşamada eğitilmiş bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple mesleki eğitim hem bireylerin hem de işletmelerin istek ve ihtiyaçlarına, toplumsal beklentilere göre şekillendirilmesi, yenilenmesi ve geliştirilerek güncellenmesi gerekmektedir (Buluç, 2001).

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, mesleki ve teknik eğitim okullarında 1927 yılından itibaren etkin bir şekilde çalışmalara başladığını söylemek mümkündür. Eğitim ve öğretim alanında ortaya çıkan ihtiyaçlar neticesinde 1933 yılında; Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurularak 1935 yılında 2765 sayılı kanun çıkarılmış ve mesleki teknik eğitim kurumlarının giderlerinin devletçe karşılanması sağlanmıştır. 1941 yılına gelindiğinde ise Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurularak mesleki eğitimin belirli bir plan ve program çerçevesinde yürütülmesi sürecinin başladığı ifade edilebilir (Kazu ve Demirli, 2002). İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, mesleki ve teknik eğitimin pek çok alanda olduğu gibi ülke savunması alanında da etkili ve verimli bir etkisinin olduğu görülerek ülke genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalara yön verilmiştir. 1986 yılında çıkarılmış olan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, günümüzde uygulanan mesleki ve teknik eğitim sisteminin alt yapısını oluşturması yönünden önemli ve etkili bir aşamayı oluşturmaktadır (Demir ve Şen, 2009).

Günümüzde ise ülkemizde 2020 yılında güncellenen toplamda 50 meslek alanına ait mesleki ve teknik eğitim öğretim programları bireylerin iş yaşamına hazırlanması amacıyla tasarlanarak, işletme ihtiyaçları ve iş analizi yaklaşımını temele alarak bireyleri iş hayatına hazırlamaktadır. Geliştirilmiş olan bu öğretim programları 3 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar; eğitsel etkinliklerin hazırlanması, etkinliklerin uygulanması ve bu etkinliklerin değerlendirilmesini içermektedir. Mesleki ve teknik eğitim sürecinde bireylerin ulusal ve uluslararası düzeyde, sosyal, akademik, kişisel ve iş yaşamlarında ihtiyaç duyacakları beceriler (yetkinlikler) Türkiye Yeterlilik Çerçevesi'nde belirlenerek uygulamaya yer verilmiştir. Bu yetkinlikler aşağıda maddeler halinde ifade edilmiştir (MEB, 2020):

- Ana dilde iletişim,
- Yabancı dillerde iletişim,
- Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler,
- Dijital yetkinlik,
- Öğrenmeyi öğrenme,
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler,

- İnisiyatif alma ve girişimcilik,
- Kültürel farkındalık ve ifade'dir.

Mesleki ve teknik eğitim kapsamında 50 alan ve bu alanlara ait 107 dal kapsamında verilen eğitim sonunda mezun olan bireylere eğitim sürecinde seçmeli meslek derslerine ait sertifika, alan ve dallarını gösteren diploma ve iş yeri açma belgesi verilmektedir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim kurumlarından mezun olan ve isteyen bireylere, Türkiye Yeterlilik Çerçevesi kapsamında, eğitim-öğretim sürecinde kazanmış oldukları temel yeterliliklerin yer aldığı Europass sertifika/diploma eki ile alınan, mesleki ve teknik eğitim görülen veya işletmelerde mesleki eğitiminin (staj) yapıldığı işletmenin adını gösteren belge de düzenlenmektedir (MEB, 2020). Türkiye'de mesleki eğitim hem örgün hem de yaygın eğitim kurumlarında sürdürülmektedir. Ülkemizde mesleki eğitim, ortaöğretim seviyesinde başlamakta, meslek yüksek okullarında ve lisans programlarında devam etmektedir (Orhaner ve Tunç, 2003). Örgün eğitim kurumlarında mesleki ve teknik eğitim, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde, Çok Programlı Anadolu Liselerinde ve Mesleki Eğitim Merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Yaygın eğitim kurumlarında mesleki ve teknik eğitim, Mesleki Açık Öğretim Liselerinde sürdürülmektedir (http-1).

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim kurumlarındaki öğrenci, öğretmen, kurum ve derslik sayıları ile ilgili veriler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. 2021-2022 Mesleki ve Teknik Eğitim Kurum Verileri

Okul	Kurum	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı			Derslik
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim (Resmi)	3.970	1.187.968	645.749	1.833.717	72.863	71.090	143.953	74.835
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim (Özel)	379	102.267	37.302	139.569	3.605	4.993	8.598	9.392
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim (Toplamı)	4.349	1.290.235	683.051	1.973.286	76.468	76.083	152.551	84.227

Kaynak: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460, Erişim Tarihi: 09.02.2023

Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte meslek alanlarında meydana gelen çeşitliliğin ve mevcut mesleklerin niteliklerinde değişim meydana gelmektedir. Bu değişime uyum sağlayabilmenin yolunun ise mesleki ve teknik eğitim olduğunu söylemek mümkündür. Gelişen teknoloji ile beraber bilginin devamlı bir şekilde artması, bireyleri bilgi üretimine ve fonksiyonel bilgileri öğrenmeye yönelmiştir (Şimşek, 1999). Mesleki ve teknik eğitim, iktisadi gelişmelerin hızlandırılmasında da büyük bir öneme sahiptir. Çünkü iktisadi gelişme bir ülke için genel olarak; daha fazla şirket, daha fazla iş imkânları, daha fazla meslek alanları demektir. Bu sebeple gelişmiş ülkelerde öğrencilerin % 65'i mesleki ve teknik eğitimde öğrenim görürken, % 35'i ise genel lise türünde eğitim görmektedir. Bununla birlikte mesleki ve teknik eğitimin; iş yaşamına ilk defa katılım gösterecek bireyleri kapsayan sistem özelliği bulunurken ayrıca, istihdam edilmesi pek çok sebeple mümkün olmayan bireylerin iş bulmalarına imkân sağlayan bir yapısı da bulunmaktadır (Koçel, 2004). Ülkemizde bireyleri mesleki ve teknik eğitime sevk eden pek çok etken bulunmaktadır. Bu etkenleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Aksakaloğlu, 2013):

- Aile etkisi,
- Kişisel kaygılar,
- Meslek sahibi olma düşüncesi,
- Ekonomik etkenler,
- Çevresel etkenlerdir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bireylerin yaşamlarını istedikleri şekilde devam ettirebilmeleri, istedikleri bir alanda meslek sahibi olmalarına bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin istedikleri alanda bir mesleğe sahip olmaları ve seçtikleri meslek alanında başarılı olabilmelerinin yolu ise mesleki ve teknik alanda alacakları eğitim ile mümkün olabileceği ifade edilebilir (Süer, 2007). Bu açıdan mesleki ve teknik eğitim geliştirmekte olan ekonomiler için büyük bir öneme sahiptir. Türkiye'nin de geliştirmekte olan bir sanayisinin olduğu dikkate alındığında çeşitli alanlarda nitelikli işgücü sorunu karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde bu tür istihdam sorunlarının temel sebebi ise mesleki ve teknik alanda hem ortaöğretim hem de yükseköğretim düzeylerinde karşılaşılan sorunlardan meydana geldiği ifade edilebilir (Muslu, 2010).

Yapılan literatür araştırmasında mesleki ve teknik eğitim sorunları ile ilgili yapılan çalışmalar şunlardır:

Şahin ve Fındık (2008) mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim, ön lisans ve lisans düzeyindeki mevcut durumunun tespit edilmesine ve sorunların belirlenmesine yönelik yapmış oldukları çalışmalarında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada mesleki ve teknik eğitim veren

kurumların başlıca sorunlarının; öğrenci sayısındaki eksiklik, öğretim elemanı/görevlisi eksikliği, öğretim materyali, atölye ve laboratuvar eksikliği olduğu, hem ortaöğretim hem de meslek yüksekokullarındaki öğretim programlarının işletme beklentilerine göre güncel olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca mesleki ve teknik liselere öğretmen yetiştiren kurumların akreditasyon problemi olduğu da tespit edilen sorunlar arasındadır. Araştırmada mevcut sorunların çözümü getirilen öneriler ise; üniversitelere giriş sınavın katsayı engellerinin kaldırılması, teknik eğitim fakültesi mezunlarının unvan ve yetki sorunlarının çözülmesi, mesleki ve teknik eğitime yönelik açılacak yeni eğitim kurumlarının hem bölgesel hem de ulusal ihtiyaçlara göre belirlenmesi, gelişen teknolojik gelişmelere uyum sağlaması, mesleki ve teknik eğitime bütçeden daha fazla pay ayrılması, mesleki eğitimdeki öğrenci ve öğretim elemanı sayılarının artırılması gerektiği şeklinde ifade edilmiştir.

Aslantürk (2014) yapmış olduğu çalışmada mesleki ve teknik eğitimde yaşanan sorunların tespit edilmesine yönelik nicel araştırma yöntemi kullanılarak meslek liselerinde görev yapan yönetici ve meslek dersi öğretmenlerinin görüşleri veri toplama araçlarından biri olan anket kullanılarak ilgili bulgular tespit edilmiştir. Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ile 12 Şubat ilçelerindeki mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları oluşturmaktadır. Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen 55 sorudan oluşan beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Araştırma; mesleki ve teknik eğitimin toplumda düşük statülü bir eğitim olarak algılandığı, mesleki ve teknik eğitime daha fazla talep oluşturulması için kalite artışına gidilmesi gerektiği, meslek lisesi mezunlarının diğer lise türlerinden mezun olanlara göre maaş farklarının olmadığı, mesleki eğitime yönelik tanıtıcı faaliyetlerin yetersiz olduğu, velilerin mesleki ve teknik eğitimden beklentilerinin çok farklı olduğu gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Küçüköksel ve Akpınar (2016) istihdam odaklı mesleki eğitime yönelik sorunlar, talep ve beklentiler adlı çalışmada; Çorlu ve Çerkezköy Meslek Yüksekokulu öğrencileri, öğretim görevlileri, Sivil Toplum Kuruluşları ve işverenlere yüz yüze görüşme yapılarak anket uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS 21.0 ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; meslek yüksekokullarında öğrencilere mesleki becerilerin yeterli düzeyde kazandırılmadığı, öğrencilerin mesleğe yönelik yeterli düzeyde uygulama imkânı sağlanmadığı, öğrencilerin yeterli staj imkânı oluşturulmadığı, öğrencilerin mesleğin gerektirdiği teorik ve pratik bilgiye sahip olmadığı, meslek yüksekokullarındaki eğitim süresinin yeterli olmadığı, ön lisans programlarını işletmelerin beklentilerine göre açılmadığı, okullardaki derslerin meslek alanıyla doğrudan ilgili olmadığı, öğrencilerin iş yaşamına kolaylıkla uyum sağlayamadıkları gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Bu çalışmada ise öncelikle mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumuna yönelik teorik ve güncel verilerin yer aldığı bilgilere yer verilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi

kullanılmış ve sistematik literatür analizi deseni kullanılarak ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitimde karşılaşılan sorunları tespit etmek amacıyla toplanan veriler hem betimsel analiz hem de içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmada amaç, ülkemizde tarih boyunca değişim ve gelişim gösteren eğitim sisteminde yer alan ve bir eğitim türü olan ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumunu güncel veriler ile ortaya koyarak eğitim sürecinde karşılaşılan sorunları tespit etmek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri getirmektir. Belirtilen amaç doğrultusunda araştırmanın ana problem cümlesi “Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim sorunları nelerdir?” şeklinde belirlenmiş ve ana problem cümlesi doğrultusunda belirlenen aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan çalışmaların yıllara ve yayın türlerine göre dağılımları nasıldır?
- Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan çalışmaların araştırma yöntemleri nelerdir?
- Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan çalışmaların sonuçları nelerdir?

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Mesleki ve teknik eğitimdeki mevcut sorunları tespit etmek amacıyla bu araştırmada nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi kullanılmış ve araştırma deseni olarak sistematik literatür analizi tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemini şu şekilde tanımlamak mümkündür: Görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel verileri toplama yöntemlerinin birlikte kullanıldığı, algı ve vakaların doğal ortamlarında realist ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Sistematik literatür analizi ise; belirli bir soruya cevap bulmak veya bir problemi çözüme kavuşturmak amacıyla, ilgili alanda yayınlanan tüm çalışmaların kapsamlı bir şekilde taranarak ve belirlenmiş olan dahil etme veya hariç tutma kriterleri doğrultusunda hangi çalışmaların analize alınacağı belirlenmesi ile elde edilmiş olan bulguların sentez edilmesidir (Burns ve Grove, 2007).

Evren ve Örneklem

Sistemantik literatür analizi deseni kullanılarak yapılan bu araştırmanın evrenini Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tezler ve bilimsel makaleler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Türkiye’de ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tezler ve bilimsel makaleler oluşturmaktadır.

Araştırmada analize dâhil edilecek lisansüstü tezler ve bilimsel makaleler için aşağıda belirtilen kriterler dikkate alınmıştır:

- 1) Araştırma amacı doğrultusunda sadece 2000 yılı ve sonrasında yayımlanmış lisansüstü tezler ve bilimsel makaleler analize dâhil edilmiştir.
- 2) Araştırmada yayım dili Türkçe olan çalışmalar analize dâhil edilmiştir.
- 3) Araştırmaya mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim düzeyindeki öğrenme ve öğretme süreci, öğretim materyalleri, okul ve staj uygulamalarına yönelik sorunları konu alan çalışmalar analize dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda, katılımcı gözlem, doküman incelemesi, doğal gözlem, derinlemesine görüşme gibi yöntemler temel veri toplama yöntemleri olarak sınıflandırılabilir. İfade edilen bu yöntemlerden doküman incelemesi, üzerine araştırma yapılması amaçlanan olay ve olgu hakkındaki bilgileri kapsayan yazılı materyallerin analiz sürecini içerinde barındıran yöntem olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmada kullanılacak verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen “Analiz Formu” oluşturulmuş ve bir dil uzmanı tarafından incelenerek form’a son şekli verilmiştir. Analiz formu içerisinde bilimsel lisansüstü tezlerin ve bilimsel makale çalışmalarının yılları, makale adları, makale yazar/yazarları, araştırma yöntemleri ve araştırma sonuçlarına ait sorular yer almaktadır.

Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma kapsamına alınacak lisansüstü tezler ile bilimsel makalelerin tespit edilmesinde Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademik veri tabanında “mesleki eğitim sorunları”, “teknik eğitim sorunları”, “mesleki ve teknik eğitim sorunları”, “ortaöğretim sorunları”, “meslek lisesi sorunları” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama işlemi gerçekleştirilmiştir. Tarama işlemi sonucunda

belirtilen kriterler doğrultusunda araştırmada toplamda 13 lisansüstü tez ve 17 bilimsel makaleye ulaşılmış ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Analiz Formu” kullanılarak ilgili çalışmalar analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tezler ile bilimsel makalelerin incelendiği bu araştırmada elde edilmiş olan verilerin analiz işleminde içerik analizi ve betimsel analiz tekniği birlikte kullanılmıştır. Betimsel analiz, konu ile ilgili toplanan verilerin belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır (şeker, 2022). İçerik analiz ise, sosyal bilimlerde genel olarak toplumda ya da kültürde ortaya çıkmış farklılıkları tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen analiz yöntemidir (Kunt, 2012).

Araştırmada elde edilen bulgular frekans (f) ve yüzde (%) olarak ifade edilmiş ve analiz sonuçları çizelgeler halinde sunulmuştur. Analize dâhil edilen lisansüstü tezlerin ve bilimsel makalelerin künye bilgileri doğrudan verilmeyerek lisansüstü tezler; T₁, T₂, T₃ şeklinde, bilimsel makaleler ise; M₁, M₂, M₃ şeklinde kodlama yapılarak sunulmuştur.

BULGULAR

252

Bu bölümde, analiz işlemi gerçekleştirilen lisansüstü tezler ve bilimsel makalelerin bulguları yer almaktadır. Analizi işlemi neticesinde elde edilmiş olan bulgular araştırma sürecinde kullanılan analiz formunda yer alan çalışmaların yayın yılları - yayın türleri, araştırma yöntemleri ve araştırma sonuçlarına ait veriler sırasıyla sunulmuştur.

1. Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlarını Konu Alan Çalışmaların Yıllara ve Yayın Türlerine Ait Bulgular

Ortaöğretim kurumlarında verilen mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tez ve bilimsel makale çalışmalarının yayın yılları ve yayın türlerinin tespit edilmesine yönelik yapılan analiz işlemin sonucunda ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilmiş olan bulgular Tablo 2’de gösterildiği gibidir.

Tablo 2. *Analiz Edilen Çalışmaların Yayın Yılları ve Yayın Türlerine Ait Bulgular*

Yıllar	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Makale	Toplam
2006	1	-	-	1
2008	-	-	2	2
2009	-	-	2	2
2010	-	-	1	1
2011	-	-	1	1
2013	-	-	1	1
2014	-	1	1	2
2015	-	1	1	2
2016	-	1	3	4
2017	-	3	1	4
2018	1	-	1	2
2019	-	3	-	3
2020	-	-	1	1
2021	-	1	-	1
2022	-	1	2	3
Toplam f	2 (%6,67)	11(%36,67)	17 (%56,67)	30 (%100)

Tablo 2’de yer alan bulgular incelendiğinde, ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan çalışmaların; %56,67 ile bilimsel makaleler birinci sırada yer alırken, %36,67 ile yüksek lisans tezleri ikinci sırada ve %6,67 ile doktora tez çalışmaları üçüncü sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim düzeyindeki sorunları konu alan çalışmalar en fazla (17 tane) bilimsel makalelerden oluştuğu görülmüştür.

2. Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlarını Konu Alan Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine Ait Bulgular

Ortaöğretim kurumlarında verilen mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tez ve bilimsel makale çalışmalarının bilimsel araştırma yöntemlerinin tespit edilmesine yönelik yapılan

analiz işlemin sonucunda ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilmiş olan bulgular Tablo 3’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3. *Analiz Edilen Çalışmaların Bilimsel Araştırma Yöntemlerine Ait Bulgular*

Bilimsel Araştırma Yöntemleri	f	%
Nitel Yöntem	22	73,33
Nicel Yöntem	7	23,33
Karma Yöntem	1	3,33
Toplam	30	100

Tablo 3’te yer alan bulgular incelendiğinde, ortaöğretim kurumlarında mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tez ve bilimsel makale çalışmalarında %73,33 ile en çok nitel yöntem kullanıldığı, akabinde %23,33 ile nicel yöntem ve %3,33 ile karma yöntem tercih edildiği görülmektedir.

3. Ortaöğretim Düzeyindeki Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlarını Konu Alan Çalışmaların Sonuçlarına Ait Bulgular

254

T1: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında, meslek dersi öğretmenlerinin yeni teknolojileri kapsayan eğitimi öğrencileri kazandırmada noktasında yetersiz oldukları, meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin sektörün beklentilerine uygun teorik bilgiye sahip olmadıkları, öğrencilere kazandırılan becerilerin uluslararası standartlara uygun olmadığı, öğrencilerin iş yaşamına yönelik yeterli mesleki rehberlik uygulamalarının yapılmadığı, okullardaki mesleki atölyelerin uygulamalı eğitim faaliyetine uygun olmadığı, mesleki eğitimde ilgili alan ve dallara alınacak öğrencilerin kontenjanlarının bölgenin ihtiyaçlarına göre belirlenmediği, alan ile ilgili güncel gelişmelerin öğretim programlarına yansıtılması noktasında yetersiz ve geç kalındığı, meslek liselerindeki eğitim ile yükseköğretim kurumları arasında paralellik olmadığı, işletmeler ile okul arasında mesleki eğitim ile ilgili yeterli düzeyde yasal düzenlemelerin olmadığı, okulların teknik donanım açısından yetersiz olduğu, mesleki eğitim kurullarının çalışmalarının yetersiz olduğu, öğrencilerin mesleki uygulama becerilerinin yetersiz olduğu, öğrencilerin yabancı dil becerilerinin sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

T2: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında, toplumun mesleki eğitimi düşük statülü bir eğitim türü olarak algıladığı, öğrencilerin meslek seçimine yönelik gerçekleştirilen rehberlik hizmetlerinin yetersiz olduğu, genellikle toplumda gelir seviyesi ve eğitimi düzeyi düşük velilerin öğrencilerini mesleki eğitime yönlendirdiği, mesleki eğitimin öğrencilere girişimcilik

ruhu kazandırmada yetersiz olduğu, meslek lisesi öğrencilerine alanları ile ilgili lisans programlarına yerleşmelerinde ek puan uygulaması yapılmadığı, okullarda belirlenen kontenjanların piyasa ihtiyaçlarına göre belirlenmediği, devletin işletmelerde mesleki eğitim uygulamasındaki maddi desteğin yetersiz olduğu, mevcut durumdaki mesleki eğitim kanununun ihtiyaçları karşılamada yetersiz olduğu, meslek liselerindeki uygulamalı ders saatlerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

T3: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumları ile ilgili kanun ve yönetmeliklerin karmaşık bir yapıda olduğu, piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikli meslek elemanlarının yetiştirilmesinde yeterli düzeyde olmadığı, mesleki eğitimlerin üretime yönelik olarak gerçekleştirilmediği, öğretim programlarının sektörün ihtiyaçlarına karşılayacak nitelikte olmadığı, okul – işletme koordinasyonunun öğretim programlarının düzenlenmesinde yetersiz olduğu, işletmelerde mesleki eğitim uygulamalarında öğrencilerin alanları dışında görevlendirilmeleri, öğrencilerin staj yeri bulma sorunlarının yaşandığı tespit edilmiştir.

T4: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında günlük ders saatlerinin çok fazla olması, son sınıftaki öğrencilere verilen meslek derslerinin staj uygulamalarında öğrencilere fayda sağlamadığı, işletmelerde mesleki eğitim uygulamasından dolayı öğrencilerin kendilerine çok fazla zaman ayıramadığı, son sınıfta öğrencilerin haftada iki gün okul, üç gün staj görmelerinden dolayı uyum sorunu yaşadıkları, tespit edilmiştir.

T5: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarına öğrencilerin yönlendirilmesinde rehber öğretmenlerin öğrencileri yetenek ve ilgilerine göre yönlendirmediği, ailelerin tercih sürecine dahil edilmediği, teknolojik gelişmelerin mesleki eğitim tam anlamıyla entegre edilmediği tespit edilmiştir.

T6: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin devamsızlık yapma davranışlarının yaygın olduğu, öğrencilerin ilk ders saatlerine sürekli olarak geç gelmeleri, öğrencilerin gelecek için bir hedef belirlememeleri, öğrencilerin okullarına karşı aidiyet duygusu taşımadıkları, olumsuz davranışlarının (sigara kullanma, saygısızlık, kavga etme gibi) yaygın olduğu, kültür dersi öğretmenlerinin meslek liselerinde geri planda kaldığı, meslek dersi öğretmenlerinin alan ile ilgili sektör bilgilerin eksikliklerin olduğu ve öğrencilere rol model olamadığı, öğretmenlerin sınıf yönetimi noktasında problem yaşadığı, meslek dersi öğretmenlerinin ders dışı etkinliklere katılımında ilgisiz oldukları, işletmelerde mesleki eğitim faaliyetlerinde staj yapılacak yerlerin bulunmasında zorluk çekildiği, öğrencilere ödenen staj ücretlerinde aksamaların olduğu, öğrencilerin staj yerlerinde kurallara uymadığı, işletmelerde mesleki eğitim faaliyetine katılan öğrencilerin okul kurallarını dikkate almadıkları, meslek

liselerinde sosyal faaliyetler için yeterli zaman bulunmadığı, öğretim materyallerinin tam anlamıyla temin edilemediği, meslek dersleri için gerekli olan atölye ve laboratuvar eksikliğinin olduğu, döner sermaye uygulamalarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

T7: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarının alanlarına yönelik yeterli rehberlik ve tanıtım faaliyetlerinin yapılmadığı, meslek liselerine yönelik olumsuz bir algının oluştuğu ve yaygınlaştığı, yabancı dil öğretiminde istenilen başarının sağlanamadığı, günlük ders saatlerinin çok fazla olduğu, 11 ve 12. sınıf düzeyindeki öğrencilere yeterli düzeyde kültür dersi verilemediği, meslek liselerinin fiziki imkân, donanım ve öğretim materyalleri ile ilgili eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir.

T8: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında yeterli öğretim araç ve gereçlerinin olmadığı, meslek derslerinin yeterli düzeyde uygulamalı olarak işlenmediği, mesleğe yatkın olmayan bireylerin meslek alanlarına yönlendirildiği, döner sermaye uygulamalarının yeterli düzeyde olmadığı, meslek liselerinin günümüz teknolojisine uygun yapıda olmadığı, öğrenci disiplin problemlerinin yüksek seviyede olduğu, öğretmenlerin gelişime ve yeniliğe açık olmadıkları, öğrencilerin mesleki beceri noktasında yetersiz oldukları tespit edilmiştir.

T9: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında işletmelerde mesleki eğitim uygulamalarında öğrencilere alanları dışında görev verildiği, mesleki eğitim planında yer alan kazanımların öğrencilere tam anlamıyla kazandırılmadığı, öğrencilerin staj ücretlerinin zamanında ödenmediği, meslek liseleri ile işletmeler arasında işbirliği sağlanamadığı, meslek liselerinin teknolojik olarak yeterli düzeyde ve güncel olmadığı, okulda verilen teorik mesleki eğitim ile sektörün beklentilerinin karşılanamadığı tespit edilmiştir.

T10: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında meslek derslerinin yeterli düzeyde uygulamalı olarak işlenmediği, öğrencilerin kültür derslerine yönelik olumsuz ve ilgisiz tutum sergilediği, meslek liselerindeki sosyal alanların yetersiz olduğu, meslek dersi kitaplarının öğrenci seviyelerine uygun olmadığı, öğrencilerin disiplinsiz davranışlarının (kavga etme, argo kelime kullanma gibi) yaygın olduğu, atölye ve laboratuvarların güncel ve yeni olmadığı, meslek derslerinin teorik kısımları ve kültür derslerinin öğrencilerin seviyelerine göre anlatılmadığı tespit edilmiştir.

T11: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında işletmelerde mesleki eğitime giden öğrencilere işletme kurallarının belirtilmediği, staj ücretlerinin öğrencilere zamanında ödenmediği, öğrencilerin sosyal güvenlik haklarının yeterli düzeyde olmadığı, staj uygulamasında erkek öğrencilerin daha fazla sorun yaşadıkları, staj yeri bulma noktasında sorun yaşandığı tespit edilmiştir.

T12: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarına yönelik toplumda olumsuz bir algının olduğu, mesleki eğitimin düşük statülü bir eğitim olarak görüldüğü, mesleki eğitimin tanıtılması faaliyetlerinin yeterli düzeyde olmadığı, üst kurum yöneticilerinin mesleki eğitimden beklentilerinin yanlış olduğu, mesleki rehberlik faaliyetlerinin yeterli olmadığı, üst eğitim kurumlarına girişte meslek lisesi öğrencilerine alanları ile ilgili bölümlerde ek puan verilmediği, uluslararası düzeyde mesleki eğitim verilmediği, meslek lisesi kontenjanlarının piyasanın beklentilerine göre belirlenmediği, uygulamalı meslek derslerinin yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

T13: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında öğretmen niteliğinin istenilen düzeyde olmadığı, meslek lisesi öğrencilerinin istenilen nitelikte olmadığı, mesleki öğretim materyallerinin yetersiz ve güncel olmadığı, meslek liselerindeki ders saatlerinin çok fazla olduğu, mesleki öğretim programlarının istenilen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

M1: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin mesleki eğitimlerinin uygulamaya yönelik kısımlarının yetersiz olduğu, sadece 12. sınıfta işletmelerde mesleki eğitim aldıkları bu durumun ise piyasa beklentilerini karşılamada yetersiz olduğu, okul ve iş piyasası arasında yeterli düzeyde işbirliğinin sağlanmadığı, meslek dersi öğretmenlerinin alan bilgilerini güncel olmadığı tespit edilmiştir.

M2: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin mesleki bilgilerinin yetersiz olduğu, mesleki eğitimde uygulamaya yönelik olarak derslerin işlenmediği, okulların mesleki eğitim ile ilgili teknolojik alt yapısının yetersiz olduğu, öğrencilerin işletmelerde mesleki eğitim uygulamasında staj yerlerine uyum sağlama sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir.

M3: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarına akademik başarısı düşük öğrencilerin mesleki eğitimi tercih etmeleri, öğrencilerin mezun olunan alanda çalışmak istememeleri, öğrencilerin kültür derslerine yönelik ilgilerinin olmaması, işletmelerde mesleki eğitim uygulamasında öğrencilerin uyum sorunu yaşaması ve devamsızlık yapmaları, okullarda yaşanan genel disiplin problemleri, öğrenci velilerinin ilgisiz olmaları, meslek liselerine yönelik olumsuz bir algının olması, meslek dersi öğretmenlerinin tecrübe eksikliklerinin bulunması, meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin motivasyon düşüklüğü, meslek liselerindeki bazı branşlarda yaşanan öğretmen eksikliği, meslek liselerinde kültür derslerin fazla olduğu, iş alanı bulunmayan bölgelerde ihtiyaca uygun olmayan meslek bölümlerinin açılması, işletmelerde mesleki eğitim uygulamasının yetersiz olması, birden fazla okul türünün bir arada olması, mesleki eğitimde donanım ve temrinlik malzeme eksikliğinin olması, işletmelerde mesleki eğitim uygulamalarında

staj yeri bulunmaması tespit edilmiştir.

M4: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarının standart mimari yerleşim planına uygun fiziki yapılarının olmadığı, standart donanım eksikliği yaşandığı, mevcut donanımların güncel teknolojik yapıya sahip olmadığı eski ve arızalı olduğu, makine ve ekipmanların yenilenmesine yönelik taleplerin yerine getirilmediği, makine ve ekipmanların temin edilmesi noktasında sektörün ve okul aile birliğinin destek sağlamadığı, temrinlik malzemelerin yeterli düzeyde olmadığı, döner sermaye uygulamalarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

M5: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarındaki meslek dersleri ile piyasa ihtiyaçları arasında uyumun sağlanamaması, meslek derslerinde teknolojinin etkin olarak kullanılamaması, öğretim programlarının öğretmenler tarafından istenilen seviyede uygulanamaması, mesleki eğitim ile genel eğitim arasında katı bir ayrım olduğuna yönelik algının olması, mesleki rehberlik ve tanıtım noktasında yetersiz kalınması, mesleki eğitim kurumları ile işletmeler arasındaki iletişim eksikliği, yetersiz ölçme ve değerlendirme faaliyetleri tespit edilen sorunlara yönelik sonuçlardır.

M6: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında donanım yetersizliğinin olduğu, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre mesleki rehberlik uygulamasının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

M7: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarına akademik başarısı düşük öğrencilerin yönlendirildiği, mesleki eğitim kurumlarının donanım ve alt yapı yetersizliğinin olduğu, öğretim materyallerinin yetersiz olduğu, okullardaki öğretim materyallerinin teknolojik gelişmelere bağlı olarak yenilenmediği, okul-işletme arasındaki işbirliğinin yetersiz olduğu, mesleki eğitime yeterli bütçenin ayrılmadığı, öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam sorunu yaşadıkları, meslek liselerine yönelik olumsuz algının yaygın olduğu, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre mesleki rehberlik çalışmalarının yetersiz olduğu, meslek derslerinin teori ağırlıklı işlendiği uygulamalara fazla yer verilmediği, öğretim programlarının piyasa beklentilerini dikkate almayan şekilde düzenlenmesi tespit edilen sorunlardır.

M8: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında mesleki eğitime özel sektörün yeterli desteği vermemesi, mesleki ve teknik eğitim genel lise eğitimine göre daha maliyetli olması, okul - işletme arasında yeterli koordinasyon kurulmaması, meslek liseleri ile meslek yüksekokulları arasında koordinasyon eksikliğinin bulunması, mesleki eğitime yönelik toplumun olumsuz algıya sahip olması tespit edilen sorunlara yönelik sonuçlardır.

M₉: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarına mesleki yönlendirme çalışmalarının yetersiz olduğu, meslek liselerinde verilen mesleki eğitim ile işletme beklentilerinin arasında bir uyumun olmadığı, meslek liselerinin alt yapı ve donanım eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir.

M₁₀: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında alan ve dal tanıtımlarının yeterli düzeyde olmadığı, alan seçimine yönelik planlamaların istihdama göre düzenlenmediği, belirli alanlarda yığılmalar olduğu, okullarda donanım ve ekipman eksikliklerinin olduğu, meslek liselerine genellikle akademik başarısı düşük öğrencilerin yönlendirme faaliyetleri tespit edilmiştir.

M₁₁: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında verilen mesleki eğitim ile işletmelerdeki mesleki eğitim uygulamaları arasında uyum olmadığı, staj uygulamalarına gereken önemin verilmediği, mesleki eğitimden mezun olan öğrencilerin gerekli niteliklere sahip olmadığı, öğrencilere güncel bilgiler doğrultusunda mesleki eğitim verilmediği, okullarda büyük ölçüde tesis ve donanım eksikliği olduğu tespit edilmiştir.

M₁₂: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında ve bölümlerinde donanım eksikliği olduğu, öğrenci sayılarının düzensiz olduğu, uygulamalı ölçme ve değerlendirme eksikliği, üst eğitim kurumlarına hazırlıkların yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

M₁₃: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında döner sermaye uygulamalarının yetersiz olduğu, okul işletme işbirliğinin yeterli düzeyde olmadığı, uygulamaya yönelik girdi unsurlarının yetersiz olduğu, öğretmen sayılarının yetersiz olduğu, meslek öğretmenlerine yönelik alanları ile ilgili güncel bilgileri içeren hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin düzenlenmediği ve bu durumun öğrenci başarısına etki ettiği, okullarda donanım eksikliği olduğu, uygulamaya yönelik ölçme ve değerlendirme uygulamalarının olmadığı, akademik başarısı düşük öğrencilerin meslek liselerine yönlendirildiği, öğrencilerin yükseköğretim hedeflerinin olmadığı, öğrenci devamsızlıklarının fazla olduğu tespit edilmiştir.

M₁₄: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında kültür dersi öğretmenlerinin birtakım problemler yaşadığı bu problemlerin ise, öğrencilerin kültür derslerine ilgilerinin olmaması, öğrencilerin tutum ve disiplinsiz davranışlarında bulunmaları, meslek dersi öğretmenlerinin kendi derslerini diğer derslerden üstün görmesi, meslek öğretmenlerinden idari görevde olanların kültür derslerine ve öğretmenlerine daha az önem vermeleri, meslek liselerindeki kültür dersi müfredatlarının ağır olduğu tespit edilmiştir.

M₁₅: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarındaki ödeneklerin yetersiz olduğu, döner sermaye uygulamalarının yetersiz olduğu, öğretmenlerin nitelik sorunlarının bulunduğu

güncel teknolojiyi takip edemeyen meslektaşlarının bulunduğu, okul sanayi işbirliğinin yetersiz olduğu, akademik başarısı düşük öğrencilerin meslek liselerine yönlendirildiği, okullarda öğretim materyallerine yönelik eksiklik olduğu tespit edilmiştir.

M₁₆: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin akademik başarılarının düşük olması, mesleki eğitim müfredatının yetersiz olması, sektöre uygun donanımın okullarda bulunmaması, okul işletme arasındaki koordinasyon eksikliği, işletmelerde mesleki eğitimde öğrencilerin kendi alanları dışında çalıştırılmalarına yönelik sorunlar tespit edilmiştir.

M₁₇: Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında meslek derslerinin uygulamalı olarak işlenebilmesi için uygun ortamın bulunmadığı, gerekli maddi destek sağlanmamasından dolayı mesleki eğitimde sorun yaşandığı, okullardaki mesleki aletlerin teknolojiye uygun olarak güncellenmesi gerektiği, meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin istihdam sorunu bulunduğu, mesleki eğitimde merkezi sistemin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tezler ile bilimsel makalelerin sonuçlarına genel olarak bakıldığında; meslek liselerine akademik başarısı düşük öğrencilerin tercih ettiği, okullarda meslek dersleri ile ilgili öğretim materyalleri, atölye ve laboratuvar eksikliğinin olduğu, toplumda meslek liselerine yönelik olumsuz algının yaygın olduğu, öğretim programlarının piyasanın ihtiyaçlarına göre belirlenmediği gibi bulgulara ulaşılmıştır.

TARTIŞMA - SONUÇ

Dünya genelinde ülkeler, iş piyasasında ihtiyaç duyulan insan gücünü ve kaynağını mesleki ve teknik eğitim yolu ile sağlamakta ve iktisadi gelişmelerini devamlı hale getirebilmek amacıyla çeşitli yollar aramaktadır. Bu sebeple ülkeler, iktisadi ve sosyal imkânları ölçüsünde mesleki ve teknik eğitimin iş piyasası ile birlikte eğitim kurumları ile ilişkilerini belirli bir boyuta taşımak amacıyla çalışmalar gerçekleştirmektedirler (Özer, 2020). Ülkelerin kalkınmasına doğrudan etki sağlayan ara eleman ihtiyacının karşılanmasında büyük bir öneme sahip olan mesleki ve teknik eğitim, ülkemizde de sürekli olarak tartışılan ve geliştirilmesine yönelik pek çok öneri sunulan ve içerisinde birçok sorunun yer aldığı bir alandır (Eren, 2021).

Bu araştırmada ortaöğretim kurumlarında mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu ortaya konularak, konu ile ilgili araştırmaların analizi sonucunda mevcut sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitim

sorunlarını konu alan toplamda 13 lisansüstü tez ve 17 bilimsel makalenin analiz edilmesi sonucunda belirlenmiş olan alt problem cümleleri doğrultusunda ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Alt problem başlıklarına göre elde edilen sonuçlar aşağıda ifade edilmiştir.

Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan ve araştırma kapsamına dâhil etme kriterleri doğrultusunda ilk lisansüstü tez çalışmalarının 2006 yılında yapıldığı görülmüş ve 2008 – 2013 yılları arasında ise herhangi bir çalışmanın yapılmadığı, lisansüstü düzeyde yapılan çalışmalarda özellikle 2017 yılından itibaren bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bilimsel makalelerde ise belirlenen kriterler doğrultusunda, ilk araştırma örneğinin 2006 yılında yapıldığı, 2016 yılından itibaren ise çalışmalarda artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz kapsamına alınan toplamda 30 akademik çalışmanın 13 tanesi lisansüstü tez çalışmalarından oluşmakta ve bu çalışmalardan sadece 2 tanesinin doktora, diğer 11 çalışmanın ise yüksek lisans düzeyinde olduğu, 17 akademik çalışmanın ise bilimsel makalelerden oluştuğu tespit edilmiştir. Ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan çalışmaların, %73,33 ile nitel yöntem tercih ettikleri, %23,33 ile nicel, %3,33 ile de karma yöntemin tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitim sorunlarını konu alan lisansüstü tezler ile bilimsel makalelerden elde edilen veriler incelendiğinde mesleki ve teknik eğitim sorunlarına ait sonuçlar elde edilmiştir. İlgili sorunlar aşağıda maddeler halinde ifade edilmiştir.

- Meslek derslerinin genellikle teorik olarak işlenmesi ve uygulamaya çok yer verilmemesi,
- Meslek derslerine yönelik öğretim materyallerinin yetersiz olması,
- Meslek alanlarına yönelik atölye ve laboratuvarın yetersiz ve güncel teknolojiye uygun olmaması,
- İşletmelerde mesleki eğitim verilecek staj yerlerinin bulunamaması,
- İşletmelerde mesleki eğitim uygulamasında öğrencilerin alanları dışındaki yerlerde çalıştırılması,
- Meslek liselerine akademik başarısı düşük öğrencilerin yönlendirilmesi,
- Mesleki rehberlik faaliyetlerinin yetersiz olması,
- Toplumda meslek liselerinin düşük statülü bir eğitim türü olarak algılanması,
- Meslek liselerini tanıtıcı faaliyetlerin yetersiz olması,
- Meslek liselerinde öğrencilerin kültür derslerini önemsememesi,
- Meslek liselerindeki ders saatlerinin fazla olması,
- Meslek liselerinde döner sermaye uygulamalarının yetersiz olması,
- Öğrencilerin rehber öğretmenler tarafından ilgi ve yeteneklerine göre meslek alanlarına yönlendirilmemesi,
- Meslek dersleri öğretim programlarının piyasanın beklenti ve ihtiyaçlarına göre

- belirlenmemesi,
- Meslek alanlarının kontenjanlarının belirlenmesinde piyasa ihtiyaçlarının dikkate alınmaması,
 - Öğrencilerin derslere devam etmemeleri,
 - Meslek dersi öğretmenlerinin alanları ile ilgili güncel bilgilere sahip olmamaları,
 - Meslek lisesi öğrencilerinin üst eğitim kurumlarına devam etmeye yönelik hedeflerinin olmaması,
 - Meslek lisesi ve işletmeler arasında yeterli koordinasyon ve işbirliğinin sağlanamaması,
 - Öğrenci velilerinin hem okula hem de öğrenci davranışlarına yönelik ilgisiz tutumlarıdır.

Ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitim sorunları ile ilgili elde edilen sonuçlara bakıldığında, Üstün ve Yiğit (2022) tarafından yapılan çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmış, çalışmada elde edilen veriler Amasya ilinde görev yapan 8 meslek dersi öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiş ve betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, mesleki eğitime devamsızlık, veli ilgisizliği, fiziki donanım eksikliği, staj yeri bulamama, başarısız öğrencilerin meslek liselerine gelmeleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Üstün ve Yiğit (2022) tarafından yapılan mesleki eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile yapılan bu araştırmanın sonuçlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Dinamik bir yapıya sahip olan mesleki ve teknik eğitim süreci içerisinde devamlı olarak değişim ve gelişim göstermektedir. Ülkemizde sürekli olarak mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesine yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiş olsa da günümüzde hala bazı sorunların var olduğu ve bu sorunların ivedilikle çözülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Üstün ve Yiğit, 2022). Bu çalışmada ülkenin iktisadi gelişmesine doğrudan katkı sağlayacak mevcut ve potansiyel bir yapıya sahip olan ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim kurumlarının mevcut durumu ortaya konularak, ilgili sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Araştırma neticesinde elde edilen sonuçların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bu bölümde ortaöğretim kurumlarındaki mesleki ve teknik eğitime yönelik tespit edilen sorunlara ilişkin çözüm önerilerine yer verilmiştir.

1. Meslek liselerindeki alan derslerinin çerçeve öğretim programlarında ders içerikleri teori ve uygulama şeklinde belirlenerek uygulamalı eğitim için gerekli süre sağlanabilir.
2. Alan derslerine yönelik öğretim materyallerine yönelik eksikliklerin tamamlanması amacıyla ilgili genel müdürlüğe bireysel veya sendikalar/ il/ilçe müdürlükleri aracılığıyla talepler sunulabilir.
3. Meslek alanlarına yönelik atölye ve laboratuvarların oluşturulması ya da güncel teknolojik gelişmelere uygun hale gelmesi için sivil toplum kuruluşlarının, işletmelerin, belediyelerin ve ilgili genel müdürlüğün ekonomik destek vermesi sağlanabilir.
4. İşletmelerde mesleki eğitim verilecek kurumların ilgili ilçe veya il müdürlüğü tarafından tespit edilerek stajyer öğrenci almaları veya stajyer öğrenci alma şartlarına yönelik ilgili kanun ve yönetmeliklerin uygulanması sağlanabilir.
5. İşletmelerde kendi alanları dışında öğrencilere görev verilmemesi için işletmelerde mesleki eğitim ile ilgili yasal düzenleme sağlanarak böyle bir durumun tespit edilmesi halinde işletmelere para cezası verilebilir.
6. Meslek liselerine alınacak öğrenciler için sınavla giriş uygulamasına geçilebilir.
7. Toplumun meslek liseleri hakkında doğru ve güvenilir bilgi edinmesi amacıyla tanıtıcı faaliyetler düzenlenebilir.
8. Üniversitelerde tüm meslek alanlarına yönelik lisans düzeyinde özel kontenjanlar ayrılabilir.
9. Meslek liselerindeki ders saatlerinin sınıf düzeylerine göre düzenlenmesi sağlanabilir.
10. Öğrencilerin okullarına yönelik aidiyet duygularını geliştirmek, alanlarına yönelik uygulama yapma imkânı sağlamak ve gelir elde etmeleri amacıyla döner sermaye uygulamaları ve kapsamı genişletilebilir.
11. Rehber öğretmenlerine yönelik alanları tanıtıcı ve bilgilendirici hizmetiçi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.
12. Öğretim programları ile ilgili piyasada araştırma yapılarak belirlenen ihtiyaçlar ve beklentiler doğrultusunda programlarda güncelleme sağlanabilir.
13. Okulların ilgili alanlarında bölüm açılırken veya kontenjan belirlenirken piyasa araştırması yapılarak karar alınması sağlanabilir.
14. Öğrenci devamsızlıkları önlemek amacıyla ilgili yönetmeliklerde düzenleme yapılabilir.
15. Meslek dersi öğretmenlerinin alanları ile ilgili güncel bilgileri takip etmeleri amacıyla hizmetiçi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir veya alanları ile ilgili dergilerin alan öğretmenlerine ulaştırılmasına yönelik anlaşmalar sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aksakaloğlu, H. (2013). *Ticaret meslek liselerinde verilen muhasebe eğitiminin muhasebecilik mesleğine uygunluğu: Bursa ili orneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, C. ve Doğan, H. (1994). Mesleki ve teknik eğitim için ana plan esasları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 9 (1), 25-72.
- Aslantürk, M. (2014). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin yaşıadığı sorunlar ve çözüm önerileri konusunda mesleki eğitim yöneticileri, meslek dersleri öğretmenleri ve eğiticilerin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buluç, B. (2001). *Eğitimin amaç ve işlevleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Burns, N. and Grove, S. K. (2007). *Understanding nursing research: Building an evidence-based practice*. (4th ed., pp. 134-163). China: Saunders.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Demir, E. ve Şen, H. Ş. (2009). Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim reformları. *Ege Eğitim Dergisi*, 2 (10), 39-59.
- Eren, Z. (2021). Öğrenci ve öğretim elemanları görüşlerine göre mesleki teknik eğitimin sorunları ve çözüm önerileri: Sinop Üniversitesi orneği. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi*, 1 (1), 89-108.
- http-1: <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/hakkimizda/okul-turleri-programlar> (Erişim Tarihi: 11.02.2023).
- İnciroğlu, T. (2019). *Mesleki ve teknik anadolu liseleri ile meslek yüksekokullarında muhasebe eğitimi: Kahramanmaraş’ta bir alan araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazu, Y. ve Demirli, C. (2002). Mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarındaki gelişmeler. *Milli Eğitim Dergisi*, (155-156), 5-20.

- Kocabaş, S. (2008). *AB’de Mesleki Eğitimin Geleceği Yakın Gelecek İçin Hedefler, Politikalar ve Stratejiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçel, T. (2004). Mesleki ve teknik eğitim gerçeği, sorunlar ve öneriler. *Mercek Dergisi*, 9(36), 102-134.
- Kunt, Ş. (2012). *Türkiye’de üniversitelerin stratejik planlarındaki misyon, vizyon ve stratejik amaçların içerik analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükgöksel, N. Ç. ve Akpınar, T. (2016). İstihdam odaklı mesleki eğitime yönelik sorunlar, talep ve beklentiler. *Tekirdağ S.M.M.M Odası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 1-18.
- Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi (2003). Ş. Yıldırım (Ed.) *Ticaret eğitimi araştırması* (s. 270). Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı. (2020). *Muhasebe ve Finansman Çerçeve Öğretim Programı*, 1-5.
- Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2022). *Milli Eğitim İstatistikleri 2021-2022*. https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460 (Erişim Tarihi: 09.02.2023).
- Muslu, A. (2010). *Türkiye’de mesleki eğitim almış nüfusun istihdam sorunları ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orhaner, E. ve Tunç A. (2003). *Ticaret ve turizm öğretiminde özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özer, M. (2020). Mesleki eğitimde okuldan işe geçişi etkileyen yeni parametreler: küresel dönüşümde yeni eğilimler. *İnsan & Toplum*, 10 (3), 1-27.
- Pehlivan, E. (2008). *Ticaret meslek liselerinde muhasebe eğitimi alan öğrencileri memnuniyetini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Poyraz, O. (1993). Ahi örgütleri içinde Kültür Bakanlığı (Ed.). *1. Uluslararası Ahilik kültür sempozyum bildirgesi*, (ss: 140-141). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Süer, H. M. (2007). *Ticaret meslek liselerinde muhasebe eğitimi, muhasebe eğitiminden beklentiler ve karşılaşılan sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, İ. ve Fındık, T. (2008). Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 65-86.
- Şeker, S. (2022). *Pandemi dönemindeki uzaktan eğitim problemlerine yönelik bir nitel araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, A. (1999). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- TİSK (1997). *Türkiye’de ve Dünyada mesleki eğitim*. Ankara: TİSK İnceleme Yayınları.
- Üstün, A. ve Yiğit, A. (2022). Mesleki eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *International Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(54), 827-839.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörük, S., Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye’de mesleki eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2), 299-312.